

СТАНОВИЩЕ

от член на научното жури: доц. д-р Екатерина Търпоманова, СУ „Св. Климент Охридски“

за дисертационен труд за придобиване на научната и образователна степен „доктор“

Автор на дисертационния труд: Христина Кукова, Секция по компютърна лингвистика,
Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, БАН

Тема на дисертационния труд: Формално описание на перцептивните и менталните
предикати в българския език (снемане на семантична многозначност)

Христина Кукова е завършила две специалности в СУ „Св. Климент Охридски“ – руска филология (1997-2001) и българска филология (1998-2002). През 2002-2003 г. е получила магистърската си степен по специалност „Компютърна лингвистика. Интернет технологии в хуманитаристиката“ в същия университет. В периода 2004-2008 е докторант в Секцията по компютърна лингвистика на ИБЕ, БАН, под научното ръководство на проф. Радка Влахова. От 2010 г. постъпва на работа в Секцията по компютърна лингвистика, където работи и до днес и натрупва съществен опит в тази научна област. След успешна предварителна защита се явява на публична с всички необходими научни и административни документи.

Темата на дисертацията е оригинална и обхваща актуална проблематика. Формалното описание на перцептивни и ментални предикати в български с оглед на снемането на семантична многозначност съчетава модерни лингвистични подходи с възможността за прилагането им в компютърната обработка на естествените езици и има както теоретична, така и научно-приложна стойност.

Дисертационният труд обхваща 378 страници (същинският текст е 280 страници) и е изграден по всички стандарти за такъв тип работа. Структурата е ясна и логична.

изложението е последователно. Текстът започва с уводна част, включва четири аналитични глави, завършва със заключение, библиография и две приложения.

Още уводната част прави много добро впечатление с кратко и стегнато посочване на мотивацията, обекта и предмета, целите и задачите на изследването, източниците на примерите, методологията на работа, модела на описание на глаголите, терминологичния апарат, използваните ресурси. С отличен езиковедски усет авторката на изследването определя подхода си, като поставя в центъра семантиката като основен критерий за подбор на изследваните глаголи, но изтъква и функционирането им като важен елемент на анализа. В цялото изследване за основен център се приема значението на глагола, а реализацията му – като средство за снемане на семантичната многозначност.

Втората глава от дисертацията е озаглавена „Значение и автоматично снемане на семантична многозначност“. Първата част е посветена на значението, като са представени различни гледни точки за дефиниране на значението, многозначността, която е ключово понятие за дисертацията, отношението между многозначност и омонимия, многозначност и еднозначност. Възприет е критерий многозначност за целите на изследването с оглед на отстраняването на семантична многозначност – графично означение с повече от един семантичен пълнеж. Оттук логично се преминава към втората част от главата, която се фокусира върху автоматичното снемане на семантична многозначност, според дефиницията на авторката – процесът, свързан с избора на адекватно значение за дадена дума от множество от предварително определени възможности. За отстраняването на семантична многозначност от голяма важност е коректното отделяне на значенията, поради което в работата се разглеждат видовете критерии за това: парадигматични (с две разновидности – граматико-парадигматични и семантико-парадигматични) и синтагматични. Различните подходи за снемане на семантична многозначност са представени детайлно, като за основа на групирането им в няколко вида е използван типът информация за значението, който ползват. Целта е да бъде избрана най-подходящата комбинация от лингвистични данни за отстраняването на семантична многозначност на изследваните глаголи.

Третата глава се занимава със семантико-граматичните класификации на предикати. Авторката определя два основни типа класификации – семантични и аспектиални, като

прави преглед на съответните класификации, разработени от различни автори, включително и частни класификации, обхващащи глаголите за перцепция. Въз основа на съществуващите класификации са изведени няколко признака за целите на дисертационния труд: актуалност / неактуалност на значението, ориентация към Субекта / Стимула, агентивност / неагентивност, каузативност / некаузативност. Намирам посочените признаци за добре обосновани и приложими за темата на работата.

В четвъртата глава, носеща названието „Семантична характеристика на глаголите за перцепция“ е съсредоточен основният анализ по отношение на семантичната страна на изследваните предикати. Мотивацията и конвенциите за подбора на синонимни множества с перцептивни глаголи от Уърднет са ясни и убедителни. Съпоставянето на значенията с още един източник – Речника на българския език, също намирам за удачно. Логично синонимните множества са разпределени в пет вида сетивно възприятие, както и такива за общо възприятие, като е взета предвид и концепцията за йерархия на лексикализацията на сетивните възприятия. Възприетите класификационни критерии са отлично приложени върху избраните глаголни синонимни множества. Много добре са описани както прототипните употреби, описващи същинското значение за перцепция, така и непрототипните, обхващащи разширената (неперцептивна) семантика на глаголите.

В пета глава – „Глаголни значения и аргументи“, е представена фреймовата структура на изследваните предикати. Съотнасянето на данните от Уърднет и Фреймнет дава много добра възможност за анализ на семантично-синтактичната структура на предикатите и на селективните им ограничения, което е основната цел на тази глава. На анализ са подложени седем фрейма, като са отбелязани ядрените и неядрените фреймови елементи.

Заклучението представлява обобщение на съдържателните глави на дисертацията, като по-съществените изводи са представени накратко в последните два абзаца. Описаните приноси добре представят значимостта на дисертационния труд. Към дисертацията се представят осем публикации по темата, четири от които са в съавторство. Цитираната литература е богата и показва добрата ориентация на докторантката в съвременната лингвистика, като включва важни трудове на български, руски и западни учени.

Приложенията дават сведения за анализирани синонимни множества, както и съпоставка на тълковните дефиниции в РБЕ и Уърднет.

Авторефератът отразява правилно съдържанието на дисертацията.

В заключение бих искала да изразя отличното си впечатление от дисертационния труд на Христина Кукова, като изтъкна добрата организация на работата, което я прави четивна и разбираема, доброто ниво на научния стил на авторката и аналитичния подход към изследваните данни. Таблиците в текста и приложенията след него също допринасят за доброто представяне на анализирания материал. Като цяло намирам труда за зрял и задълбочен, отговарящ на всички научни стандарти за докторска дисертация. Минималните национални изисквания за дисертация също са изпълнени.

Въз основа на казаното дотук подкрепям с пълна убеденост присъждането на образователната и научна степен „доктор“ на Христина Кукова.

София, 5 май 2022 г.

доц. Екатерина Търпоманова